

priznava korist zložbe zemljišč. Tedaj je potrebno takoj o tej zadevi kaj skleniti. — Vse postave so se potem sprejele v tretjem branji brez debate in brez določbe, kedaj naj se izvršijo.

* Kakor je našim bralcem uže znano, zaprla se bode pričetkom leta 1882. meja proti Rusiji in Rumuniji. Da tedaj dunajsko mesto ne bode trpelo pomanjkanja mesa, obrnil se je minister kmetijstva do vodstev južne, Elizabetine, Franc Josipove in Rudolfove železnice in spodnje-avstrijskih državnih železnic, naj kolikor mogoče, posebno z zmanjšanjem vožnine, skrbé zato, da Dunaj ne bode trpel pomanjkanja mesa. Vodstva teh in še drugih železnic naj se med sabo sporazumijo ter svoj sklep naznanijo vsaj do 24. dne tega meseca.

* *Pogozdovanje Krasa.* Iz zadnjega zvezka „Poročil kranjsko-primorskega gozdarskega društva“ posnamemo sledeče: Od l. 1879. začel se je Kras na površini 160 hektarjev posebno skrbno nasajati. Okoli Vipave, Št. Petra in Postojne nasajenih je 300.000 listnatih in igličastih dreves, 25.000 topolov in 160 kilogramov pravega kostanja. Kostanj nasadil se je posebno v vipavski dolini, kjer se jih je od 100 sadik 70 prijelo. Denarja izdalo se je 1879. leta 3274 gold. 83 kr., 1880. leta pa 3332 gold. 60 kr. Sadike odgojujejo se v drevesnici pod Rožnikom pri Ljubljani.

Prirodopisne stvari.

Tiči - jezdec.

Vsacemu je znano, da močnejši tiči vsako zimo zapusté naše kraje ter se preselijo v Afriko, kamor morajo čez srednje-zemsko morje leteti brez počitka. Slabši tiči med potjo počivajo na otocih ter po poti zeló oslabé. Nahaja se pa po zimi v Afriki tudi mnogo čisto malih evropskih tičev, katerim male peruti nikakor ne dopuščajo leteti čez morje. Kako li pridejo ti v Afriko? Ali gredó morebiti po suhem čez Malo Azijo? Na to zanimivo vprašanje nahajamo sedaj odgovor v mnogih angleških in ameriškanskih časnikih, da mali tiči jezdi v Afriko na hrbtu večih tičev, posebno pa žrjavov.

Nek dopisnik Novo Jorške „Evening Post“ piše to-le: „V jeseni 1878. l. bival sem delj časa na otoku Kreti v srednjezemskem morji. Dostikrat opozoril me je vaški župnik, s katerim sem mnogo občeval, na žvrgolenje malih tičev, katero je bilo slišati, če je krdelo žrjavov letelo proti jugu. Ko sem mu jaz dejal, da ne vidim nikakih drugih tičev, ko žrjave, zagotovil me je, da je to žvrgolenje malih tičkov, ki sedé žrjavom na hrbtu. In vsi drugi vaščani pritrdili so tudi besedam župnikovim. Ko smo drugič zopet videli krdelo žrjavov, vstrelil je neki ribič med-nje in takoj smo videli nekaj malih tičkov sfrčati v zrak, od kodar so se pa zopet kmalu vrnili na žrjave“.

Tudi naša pastaričica je pozimi v Arabiji zeló pogosto videti in ondašnji Beduini so prepričani, da pride na štorcljah tje.

Dr. pl. Lennep poroča, da se isto tudi godi v Mali Aziji. „Nekateri tiči“ — piše omenjeni pisatelj — „nikakor niso zmožni preleteti vso širjavo srednjezemskega morja, tako posebno taščice, cizki, neki mali ščinkovci in še več sto drugih tičkov, ki bi nikakor ne mogli prestati dolge poti. Vsegamogočni pa, ki skrbí za najmanjšo stvar, je tudi njim dal sredstvo, da pridejo v Afriko. Dal jim je namreč žrjave. Jeseni pride v Malo Azijo mnogo krdel teh tičev, kateri jako naglo leté in z nekim posebnim glasom opominjajo male tiče, da

je čas podati se na pot. Lahko je potem videti, kako se vse polno malih tičkov vzdigne žrjavom na hrbet ter se dá prenesti v gorke kraje. Pomladi pridejo pa potem na ravno tak način nazaj.

Lovci v severni Ameriki tudi pripovedujejo, da jezdi mali ščinkovci na divjih goséh v južno Ameriko.

Mi nimamo vzroka, da ne bi verjeli tega mnogoštevilnim pričam. Vsaj je mnogo dokazov prijateljstva med posameznimi živalmi znanih. Težko bi pa bilo najti ljubeznjivejšo podobico v naravi, kakor velicega tiča, kateri rad pomaga svojemu malemu tovarišu, ki prijetno sedí na njegovem hrbtu in mu krajša pot z milim žvrgolenjem. „Der Obstgarten“.

Zgodovinske stvari.

Zistanesfeld in Zitilinesfeld.

Spisal Dav. Trstenjak.

Leta 890. dne 20. novembra je cesar Oton II. daroval salcburški cerkvi posestva v Zistanesfeldu. Dotična listina se glasi.... „ad Pettouiam ecclesiam cum decima et duas partes civitatis cum bannis, theloniis et ponte, quae ab antecessoribus nostris illo tradita fuerunt, et ex parte nostra addimus tertiam partem civitatis, quae proprietatem Carantani fuit, illique adjudicatum est, eo quod reus magestatis nostrae criminatus est constare, exceptis subnotatis rebus, quas uxori illius propter fidele servitium concessimus, id est in superiore civitate in orientale parte civitatis ipsius curtilem locum, ubi nova ecclesia incepta est,**) atque in inferiori civitate in occidentali parte civitatis ipsius illa curtalia loco, quae in potestate tunc habuit cum hobis C et vineis x in Zistanesfeld, ubi nunquam antecessores nostri alicui quicquam dederunt, propter fidele servitium prenominati archiepiscopi tribuimus ad praefactum monasterium sicut acerni duo prope Trauum positi sunt, ex summitate termini, qui uuagreini***) dicitur, et ita sicut ille uuagreini tendit usque dum Treuina fluit in amnem Trauum.“ (Fontes rer. austr. II, 36.)

Iz te listine se prepričamo, da je iztočna meja korotanskega vojvodstva segala do Ptuja (quae proprietatem Carantani fuit), in da je korotanski vojvoda Henrik, ker se je proti rimsko-nemškemu kralju Otonu II. bil spuntal, zgubil koroško vojvodstvo, toraj tudi mesto Ptuj, le njegovi ženi je kralj Oton II. pustil še nekoliko posestev v Ptuji. Rečica „Treuuina“ je brez dvombe Drvanja, ki se sicer v Pesnico izliva, ali utegnula je takrat svoje ime ohraniti do svojega izliva v Dravo. Dravina gotovo ne, ker salcburškemu višjemu škofu je moralo na tem ležeče biti, da je v svoji škofiji dobil posestva, ne pa v škofiji oglejskega škofa, v kateri je Dravina tekla. Darovanih deset vinogradov moramo v šentlorenški in polenški fari iskati, a kje je Zistanesfeld? Jaz to polje iščem dol od Ptuja do Središča kraj levega brega Drave, in

*) S tem spisom vred naznanja nam preč. g. Trstenjak v prijateljskem pismu, da je radosten prejel za njegov zadnji spis o rodovini Thurnov od gosp. grofa Thurna, deželnega glavarja kranjskega, zahvalo pisano v lepi in pravilni slovenščini. Vred.

**) Ta nova ecclesia je brez dvombe cerkev sv. Ožvalda.

***) Wagrein je nemška beseda in označuje raztočje, Wasserscheide.

Na podložnost prebivalcev te okrajine pod salcburškimi škofi še opominja vas zunaj Ptuja: Škofovci.

to polje je moralo preje lastnina biti nekega kneza panonskoslovenskega, ki se je imenoval Čistan. Na to kaže eliptično poznamenovanje kraja: Zistanesfeld, staronemški genitiv, primeri: Baldewines hoven, Pezzilines stetten, Eberwines chirchun, to je: Hof des Baldewin, Stätte des Pezzili, Kirche des Eberwin itd.

Ker osebna imena iz debla čist posebno nahajamo pri starih Moravcih, na primer: Čist, Čistslav, Čistilo (ime priče, ko je bila od blatenskega kneza Pribine postavljena cerkev blagoslovljena), nam to pričuje, da je Čistan bil moravski Sloven.

Cesar Oton daruje 17. oktobra l. 985. (Ettenstadt) grofu Rachwinu . . . „quindecim mantus regales in villa Razuuai (Razbanje v hoški fari kako malo uro od Maribora) dicta sitos, si ibi inveniatur, si autem ibi inveniri non possunt, in proximis villis, ubi suppleri valeant, tollendos, et in pago Zitelinesfeld vocato.“ („Juvav.“ Anhang pag. 210.) Zitelinesfeld je torej se velelo gornjeptujsko polje od Pohorja do Haloz na desnem bregu Drave, in je tudi ime imelo po prvem koroško-slovenskem lastniku Žetelinu. Pri severnih Slovanih nahajamo osebna imena: Žitor, Žitomir, Žiteslav, Žitian, zaradi sufiksa primeri staroslov. ime: Radelin iz debla: rad. Zistanesfeld in Zitelinesfeld torej niste topični imeni, marveč imeni prvih slovenskih knezov, vladik ali županov, katerim so Nemci posestva vzeli in z njimi svoje nemške grofe obdarovali.

Ozir po domovini.

Kostanjevica na Dolenjskem.

Zgodovinska črtica; spisal J. L.

(Dalje.)

Kostanjevško mesto je tekom let, izlasti v srednjem veku, marsikatera nesreča zadela.

Leta 1331. so bili Magjari samostan napadli in ga precéj okvarili. Sejem sv. Vida je Friderik mestu podelil 1435. l. ravno zavoljo kvare, katero je po sovražniku (Turku) prebilo. Turški napadi na Kostanjevico so bili izlasti zavoljo nje lege ob meji pogostni. Tako se je 1469. l. velika truma klatila okolo bližnjega Žumberka in Kostanjevice, ter se vtaborila na št. jernejskem polji. V tem letu so Turki okolo 60.000 Slovencev v sužnost gnali. Leta 1494. so Turki zopet dolenjsko stran pustošili. Nemški cesarji (izlasti Maksimilijan) so bili takrat osnovali vojsko iz tako zvanih „landsknechtov“, ki so bili neznano okorno oboroženi vojniki. Mislilo se je, da se bode teh velikih postav Turek kar vstrašil. Toda od 1200 „landsknechtov“, kateri so Kranjsko v tem letu čuvali in slovenskemu kmetu več hudega nego Turku prizadejali, jih je le malo šlo na Turke, ki so okolo Kostanjevice, Pletrij in Mokric razbijali, a še te so bili Turki polovili. Tudi 1545. l. so Turki v okolici razgrajali, toda v mesto niso mogli predreti.

Zgodovina novega veka se pričinja z verskimi homatijami, in v verskih stvaréh tudi v Kostanjevici ni bilo vse v redu. V mestu samem ne slišimo sicer govoriti o luteranskih krivovercih ali celó o protestantskih predikantih, kakoršni so se nahajali proti koncu 16. stoletja v družih dolenjskih mestih, a bližnja samostana, kostanjevški in pleterski, sta dajala ljudstvu premalo dober izgled.

Leta 1593. je poslal papež posebnega duhovnika — monsignore Fransceco Barbaro se je zval in bil je pozneje oglejski patrijarh — naj nadzoruje cerkve in samostane po Kranjskem.

O kostanjevškem samostanu je izdal naslednje poročilo: „Samostanski red je precéj zanemarjen. Opat ne misli na konfirmacije in benedikcijo, ter poljubno ravná z duhovnim in svetnim blagrom opatiije. Za dušno pastirstvo pripušča slehernega duhovnika, in kar ostaje samostanskih dohodkov po odbitih troških za menihe, to smatra za svoje osobno imetje. Razven tega je mnogo pomanjkljivosti, katere so se odpravile. Ker so se pa razne nedostatnosti uže preveč ukoreninile in je samostansko življenje zeló razpadlo, in ker je moja oblast — tako pravi ta papeževi nadzornik — po tem nadzorenvanji pri kraji, zato se mora pač dvomiti, da se bode po mojih naredbah ravnalo.“

Toda še slabše je našel v Pletrijah (kartuzijanski samostan med Št. Jernejem in Kostanjevico pod Gorjanci, ustanovljen po celjskih grofih [Hermanu II.] v letih 1374—1391.). Samostan in cerkev z vsemi posestvi sta bila dana krivovercu za 6 let v najem. Papeževi oglednik je našel na tem svetem mestu samo enega samostanskega brata tega reda; vsi drugi so bili posvetni ljudje, poženjeni in največ krivoverci (luterani).

Vse to se je bilo zgodilo baje da s privoljenjem deželnih knezov in papeža — tako se mu je pripovedovalo; in on sam temu ni mogel v okom priti. S solznimi očmi in brez vspeha je zapustil ta kraj.

Ko so 1615. l. škofovski komisarji po vsi deželi protestantov iskali in jih preobračali h katoliški veri, zasledili so jih bili v Kostanjevici samo 5, in še ti so se menda brez posebnega ugovora vrnili v naročje stare vere.

Poglejmo, kakošno je bilo mesto v Valvazorjevi dôbi (okolo 1680. l.), ali bolje rekoč, kako nam Valvazor mestece opisuje in slika. Podoba njegova nam ne kaže nikakoršnega mestnega obzidja, kakoršno je utegnulo imeti v 13. in 14. stoletji, če smemo to iz takratnega mestnega pečata sklepati. Okolo mesta je videti naslikan samo plot. Na eni strani mesta se vidi cerkev, farna cerkev sv. Jakoba. Podružna cerkev sv. Nikolaja v mestu se je bila v drugič postavila še le po tem, ko je bil Valvazor opis mesta uže v natis dal, kajti v njem pravi: „In der Stadt hat es nebenst der S. Jakobs-Kirchen ein Schloss, aber sonst gar kleine und schlechte Häuser“. Pri opisu fará pa pripoveduje tudi o podružni cerkvi sv. Nikolaja v Kostanjevici. Grad se na sliki dosta ne odlikuje od družih lesenih hiš, katerih je bilo leta 1686 — 81. Toda pomisliti je tu treba, da je bil 1663. l. velik požar, v katerem je razven farne cerkve skoraj vse zgorelo, in tudi podružnica sv. Nikolaja. Popravilo se je bilo zatorej mesto v 23 letih tako, kakor ga je pozneje naš nesmrtni zgodovinar videl, slikal in opisal.

Lepo sliko prinaša Valvazor tudi o samostanu. Takratni samostanski predstojnik je bil prelat Rupert. Življenje samostanskih menihov je moralo biti njega dni prav prijetno, kajti večkrat so se ti s svojimi sosednimi malomeščani v mestu (samostan je namreč zunaj mesta) ne malo pošalili, kakor nam naslednja dogodbica spričuje: Leta 1662. (1. dne avgusta) je vložilo mestno stareinstvo na vicedoma kranjskega grofa Fr. Thurn-Valesassina obširno pritožbo o samostanskih menihih, v kateri se posebno ta dogodba poudarja: Nekateri menihi (v pismu so navedena njih imena) so šli na praznik sv. Jakoba po plesu (!) skozi mesto domov in pri tej priliki meščanskega dečka, Janža Kuharja („Janschen Kuchar“) brez vzroka močno nabili. Deček se je pred njimi umeknil v neko hišo, a menihi so za njim drli, ter hiši okna pobili in duri utrli. Posestnik hiše je potem šel po mestnega sodca. Menihi se na to postavijo s svojimi hlapci in služabniki na most, kjer so se nekako kakor „pol kompanije dragoncev“ s pali-